

Верховний
Суд

Висновки Верховного Суду як чинники проарбітражного кліматотворення

Дмитро Гудима –
суддя Верховного Суду у Касаційному цивільному суді,
кандидат юридичних наук, доцент

1. Юрисдикція МКАС у разі конфлікту положень договорів

Чи можна вважати неукладеною (недійсною) арбітражну угоду, якщо у договорі приєднання її немає, а у підписаній сторонами версії є, але із застереженням сторони, яка встановила умови договору приєднання, що останньому підписаний контракт не може суперечити?

Постанова ВС КЦС, 23.01.25, справа №824/37/24 (№ у ЄДРСР 124772675)

- Відповідно до пункту 2.2 Загальних умов продажу, якщо існує суперечність між положеннями цих умов та іншими письмовими положеннями, які є частиною угод, останні мають переважну силу.
- ... у [підписаному сторонами] контракті ... з урахуванням ... Загальних умов продажу ... [що були застосовані для договору приєднання], який має перевагу над цими умовами, сторони досягли згоди щодо оспорюваної арбітражної угоди. Тому оскаржене рішення МКАС при ТПП України ухвалено у спорі, передбаченому арбітражною угодою.

2. Рішення МКАС і підсанкційні кредитори

Чи можна використовувати процедуру визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення для виведення активів з-під санкцій?

Постанова ВС КЦС, 18.12.24, справа №824/107/23 (№ у ЄДРСР 123949060)

- ... учасники цивільного обороту доволі часто намагаються використовувати правомірний цивільно-правовий інструментарій (зокрема, заяву про визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення) з неправомірною метою, не для забезпечення визначеності в приватних відносинах, захисту прав та інтересів;
- очевидно, що приватноправовий інструментарій не повинен використовуватися учасниками цивільного обороту з метою створення передумов для виведення активів із-під санкцій та/або їх «обходу»;

Чи може прокурор оскаржувати ухвалу про визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення, якщо ця процедура використовується для виведення активів з-під санкцій?

Постанова ВС КЦС, 18.12.24, справа №824/107/23 (№ у ЄДРСР 123949060)

- якщо особи, щодо яких вже застосовано, або ж вирішується питання про застосування санкцій, ініціюють, зокрема, провадження про визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення з метою створення передумов для виведення активів із-під санкцій та/або їх «обходу», то в такому разі відбувається використання провадження про визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення не для захисту прав та інтересів сторін арбітражного спору, і судове рішення стосується відповідного державного органу, покликаного захищати інтереси держави у відповідних відносинах.

Чи можна визнати та надати дозвіл на виконання арбітражного рішення, якщо після його ухвалення, але до визнання та надання дозволу на його виконання до кредитора були вжиті санкції?

Постанова ВС КЦС, 18.12.24, справа №824/107/23 (№ у ЄДРСР 123949060)

- ... суд першої інстанції не звернув уваги на те, що визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення від 8 травня 2023 року, додаткового арбітражного рішення від 27 червня 2023 року спрямоване на стягнення ..., що призведе до «обходу» санкцій. З урахуванням того, що первісний кредитор ... перебуває під санкціями з 12 травня 2023 року.
- ... суд першої інстанції зробив помилковий висновок про задоволення заяви. Тому оскаржену ухвалу належить скасувати і у задоволенні заяви про визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення ... потрібно відмовити.

Чи впливає заміна підсанкційного стягувача на його непідсанкційного правонаступника на можливість визнання і надання дозволу на виконання арбітражного рішення, ухваленого до накладення санкцій?

Постанова ВС КЦС, 18.12.24, справа №824/107/23 (№ у ЄДРСР 123949060)

- ... компанія ... (новий кредитор) звернулася із заявою про визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення від 8 травня 2023 року, додаткового арбітражного рішення від 27 червня 2023 року, після введення 12 травня 2023 року санкцій щодо первісного кредитора...
- ... в арбітражному спорі заміна позивача/стягувача ... на її правонаступника ... відбулася 27 червня 2023 року, тобто, вже після застосування санкцій до первісного кредитора...
- суд першої інстанції не звернув уваги на те, що визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення ... спрямоване на стягнення ..., що призведе до «обходу» санкцій. З урахуванням того, що первісний кредитор ... перебуває під санкціями з 12 травня 2023 року.

3. Відстрочення виконання рішення МКАС і ухвалених у зв'язку з ним судових рішень

Чи можна відстрочити виконання рішення МКАС?

Постанова ВС КЦС, 16.01.25, справа №824/109/22 (№ у ЄДРСР 124522013)

- ... положення Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та положення Глави 3 Розділу IX ЦПК України **не передбачають повноваження суду**, який розглядає заяву про визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, **вирішувати питання щодо відстрочення виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу**.
- Нью-Йоркська Конвенція про визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року також **не передбачає повноважень суду**, який розглядає клопотання про надання дозволу на виконання арбітражного рішення, **вирішувати питання про відстрочення виконання саме арбітражного рішення**.

Чи можна відстрочити виконання рішення МКАС?

Постанова ВС КЦС, 16.01.25, справа №824/109/22 (№ у ЄДРСР 124522013)

- ... заява ... в частині вимог про відстрочення виконання рішення МКАС ... не підлягає розгляду судом першої інстанції, оскільки відповідно до норм ЦПК України суд, який розглядає справи щодо визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, не є судом, який розглядав справу по суті, відповідно він не наділений повноваженнями вирішувати питання про відстрочення виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.
- Ухвала суду першої інстанції про закриття провадження у справі в частині вимог про відстрочення виконання рішення МКАС ... підлягає залишенню без змін.

Чи можна відстрочити виконання судового рішення про стягнення витрат на правничу допомогу після спливу одного року з дня його ухвалення?

Постанова ВС КЦС, 06.02.25, справа №824/45/22 (№ у ЄДРСР 125099051)

- Враховуючи, що судове рішення, виконання якого просить відстрочити заявник, ухвалене ... 2022 року, а із заявою ... звернулося до суду у травні 2024 року, тобто, більше ніж через один рік з дня ухвалення судового рішення ..., то в її задоволенні необхідно відмовити, оскільки частина п`ята статті 435 ЦПК України містить імперативну вимогу про неможливість відстрочення виконання судового рішення більше ніж на один рік з дня його ухвалення, яка не підлягає двоякому тлумаченню.

4. Скасування рішення МКАС

Чи можна скасувати рішення МКАС, якщо продавець (боржник), продаючи товар, керувався наданою покупцем недостовірною інформацією від третьої особи про якість товару продавця?

Постанова ВС КЦС, 07.10.24, справа №824/17/24 (№ у ЄДРСР 122252993)

- у договірних відносинах кожна зі сторін має поводитися добросовісно. Прояви недобросовісної поведінки можуть бути підставою для застосування заходів відповідальності, зокрема для відшкодування збитків. У спірних правовідносинах відповідальність за якість товару лежала на ... продавцеві. Оскільки останній не був замовником послуг з дегазації та контролю залишків фуміганту, надання йому акта ... про проведення дегазації та контролю залишків фуміганту в повітрі робочої зони та зерні ... (в якому ... була недостовірна інформація), не звільняло ... [продавця] від обов'язку перевірити достовірність отриманих даних.

Чи можна скасувати рішення МКАС, якщо продавець (боржник), продаючи товар, керувався наданою покупцем недостовірною інформацією від третьої особи про якість товару продавця?

Постанова ВС КЦС, 07.10.24, справа №824/17/24 (№ у ЄДРСР 122252993)

- Існування між продавцем і покупцем відносин, які ґрунтувалися на довірі до документів, які надає кожна зі сторін, не впливає на обов'язок як покупця, так і продавця діяти добросовісно та нести відповідальність за власні дії чи бездіяльність, які зумовлюють порушення договірних зобов'язань. Тому висновок суду першої інстанції про порушення МКАС публічного порядку є помилковим;

Чи можна скасувати рішення МКАС, якщо продавець (боржник), продаючи товар, керувався наданою покупцем недостовірною інформацією від третьої особи про якість товару продавця?

Постанова ВС КЦС, 07.10.24, справа №824/17/24 (№ у ЄДРСР 122252993)

- ... суд першої інстанції не встановив та не обґрунтував, що рішенням МКАС порушені чинні в державі фундаментальні принципи справедливого правосуддя, або що допущені, на думку суду, порушення МКАС норм процесуального права мають ознаки корупції чи неприпустимого невігластва арбітрів. Тому суд фактично здійснив перегляд рішення МКАС по суті вирішення спору, його перевірку та переоцінку.

5. Видача дубліката долученого до матеріалів кримінального провадження виконавчого листа на примусове виконання рішення МКАС

Чи можна видати дублікат виконавчого листа на примусове виконання рішення МКАС, якщо оригінал цього листа вилучений у кримінальному провадженні?

Постанова ВС КЦС, 15.02.24, справа №824/9/22 (№ у ЄДРСР 117143109)

- Хибним є твердження стягувача про те, що за обставин вилучення ... оригіналів виконавчих проваджень Він з метою реалізації принципу обов'язковості судового рішення має право на звернення до загального суду із заявою про видачу дублікатів виконавчих документів та їх подальшого пред'явлення до виконання.

Чи можна видати дублікат виконавчого листа на примусове виконання рішення МКАС, якщо оригінал цього листа вилучений у кримінальному провадженні?

Постанова ВС КЦС, 15.02.24, справа №824/9/22 (№ у ЄДРСР 117143109)

- Спроба стягувача за правилами цивільного судочинства отримати дублікати виконавчих листів, які не є втраченими (загубленими, викраденими, знищеними чи істотно пошкодженими, що унеможлиблює їх виконання), а мають статус тимчасового вилученого (арештованого) майна чи речового доказу у кримінальному провадженні, не спрямована на виконання завдання цивільного судочинства, а є намаганням уникнути застосування приписів КПК України, що чітко регламентують поведження із таким майном і доказами.

Чи можна видати дублікат виконавчого листа на примусове виконання рішення МКАС, якщо оригінал цього листа вилучений у кримінальному провадженні?

Постанова ВС КЦС, 15.02.24, справа №824/9/22 (№ у ЄДРСР 117143109)

- ... той факт, що оригінали виконавчих документів є речовими доказами у відповідному кримінальному провадженні, може бути підставою для застосування визначених КПК України процедур повернення тимчасово вилученого майна, скасування його арешту та повернення речових доказів.

Чи є преюдиційною оцінка судом вилучення виконавчого листа як його втрати?

Постанова ВС КЦС, 15.02.24, справа №824/9/22 (№ у ЄДРСР 117143109)

- ... характер преюдиційних згідно з частиною четвертою статті 82 ЦПК України мають обставини (факти), а не їхня юридична оцінка. Тому оцінка апеляційним судом у постанові ... у [іншій] справі ... вилучення оригіналів виконавчих документів у кримінальному провадженні як втрати відповідних документів не має преюдиційного значення для розгляду апеляційної скарги у [цій] справі.

... протилежна практика

Чи можна видати дублікат виконавчого листа на примусове виконання рішення МКАС, якщо оригінал цього листа вилучений у кримінальному провадженні?

Постанова ВС КЦС, 24.07.25, справа №824/294/21 (№ у ЄДРСР 129113643)

- ... висновки суду апеляційної інстанції щодо відсутності підстав для видачі дублікату виконавчого листа у зв'язку із тим, що такий не є втраченим, а вилучений правоохоронними органами, тобто вказаний документ наявний у кримінальному провадженні та наразі знаходиться у статусі речі, яка визнана речовим доказом у кримінальному провадженні, є помилковими, оскільки таке **вилучення унеможлиблює виконання судового рішення і має наслідком порушення права на справедливий судовий розгляд ...** (пункт 69).

Дякую за увагу!

- Верховний Суд,
вул. П. Орлика, 8, м. Київ,
- <http://supreme.court.gov.ua>,
- dmytro.hudyma@gmail.com,
- www.facebook.com/dmytro.hudyma